

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TIZIMIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR. PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH CHORA TADBIRLARI

Buxoro viloyat Buxoro shahar kasb-hunar maktabi katta o'qituvchisi

Rahmatova Nafosat Jumayevna

Buxoro shahar kasb-hunar maktabi o'qituvchisi Boltayeva

Qumriniso To'xtamurotovna

Har bir davlat kelajagi fuqarolarining intellektual salohiyatiga, madaniyati, bunyodkorligiga tayanadi. Zero, eski ta'lim-tarbiya asosida yangi jamiyat qurib bo'lmaydi. Shu jihatdan mamlakatimiz kelajagi, shubhasiz kadrlar tayyorlash masalasiga bevosita bog'liq.

O'zbekistonda mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi uchun barcha shart-sharoitlar yaratildi. Iqtisodiy qiyinchiliklar hamda o'tish davri muammolariga qaramasdan sovet tuzumi davrida shakllangan ilm-fan infrastrukturasi bir tomondan saqlab qolindi, boshqa tomondan uning yanada rivojlanishi uchun huquqiy, ma'naviy, iqtisodiy asoslar yaratildi. Matematika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish va pedagogik texnologiyalarni qo'llash, mashg'ulot samaradorligi uchun ko'rgazmali materiallardan foydalanish, savoljavoblar o'tkazish, mavzu uchun metodik ochqich vazifasini bajaruvchi elementlarni topa olish bilan xarakterlanadi. Buning uchun Yevropa mamlakatlarini o'rganishda qiyoslash asosida mahalliy materiallardan foydalangan holda mashg'ulot otkazish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Tadqiqot obyekti. Jahon mamlakatlarini o'rganishda mahalliy materiallardan ham foydalanib, o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayoni.

- Matematika darsida ta'lim texnologiyalaridan foydalanish;
- Innavatsion ta'lim texnologiyalari haqida;
- Rivojlangan davlatlar ta'lim texnologiyalariga umumiy tasnif;
- Germaniya va Finlandiya davlatlarining ta'lim texnologiyalari asosida o'rganishga doir;

Professional ta'lim tizimini rivojlantirish chora tadbirlari.

Xalqaro mehnat bozori talablari, integratsion jarayonlarning jadallashuvi, raqamlashtirish, sanoatdagi texnologik inqiloblar davrida zamon talablariga mos malaka va ko'nikmalarga ega raqobatbardosh o'rta bo'g'in mutaxassislarini tayyorlashni, kasb-hunar ta'lim sohasida yangi tizimni — xalqaro andozalarga mos professional ta'lim tizimini talab qildi.

Natijada kasb-hunar ta'limi sohasida ham davlat siyosati tubdan o'zgardi.

Prezidentimiz tomonidan sohada tub islohotlarni amalga oshirish va zamonaviy professional ta'lim tizimini barpo etishning maqsad va ustuvor vazifalari, bir so'z bilan aytganda, sohaning yangi missiyasi belgilab berildi. Shu tariqa tizim oldiga quyidagi vazifalar qo'yildi:

- hududlar va sohalar kesimida iqtisodiy taraqqiyotga munosib hissa qo'sha oladigan o'rta bo'g'in kadrlarini tayyorlash;
- yoshlarni malakali mehnat orqali o'z hayot farovonligini ta'minlashga o'rgatish;
- o'z mehnat faoliyatiga innovatsion va kreativ yondashish, yaratuvchanlik, intellektual, madaniy, ma'naviy potensialni rivojlantirish kabi kompetensiyalarni shakllantirish metodologiyasini yaratish.

Ana shu missiya va maqsadlarni ko'zlab, Prezidentimizning 2019 yil 6 sentyabrda "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi.

Yangi professional ta'lim muassasalarida ta'lim mazmuni, soni va sifati, ta'lim dasturlari, texnologiyalarining isloh qilinishi oqibatida quyidagi tarkibiy o'zgarishlar amalga oshirildi:

Birinchidan, 2020/2021-o'quv yilida professional ta'lim tizimida respublika bo'yicha jami 725 ta ta'lim muassasasi, ya'ni 339 ta kasb-hunar maktabi, 200 ta kollej va 186 ta texnikum faoliyat ko'rsatishi belgilandi.

1-toifa — kasb-hunar maktablarida ta'limning xalqaro standart tasniflagichining 3-darajasiga mos keluvchi 2 yillik ta'lim dasturlari asosida 9-sinf bitiruvchilari boshlang'ich professional ta'lim oladi.

Kasb-hunar maktablarida ustuvor yo'nalish sifatida oilaviy biznes, tomorqa biznesi, qurilish, xizmat ko'rsatish, chorvachilik, parrandachilik, asalarichilik, baliqchilik kabi iqtisodiyotimizda muhim o'rin egallagan 200 dan ortiq ishchi kasblar bo'yicha kadrlar tayyorlanadi.

Kambag'allikka qarshi kurash doirasida, avvalo, kam ta'minlangan oilalar farzandlarida tadbirkorlikka, biznesga, pirovard natijada daromad olishga yo'naltiruvchi bilim, malaka va ko'nikmalar hamda kompetensiyalar shakllantiriladi.

2-toifa — kollejlarda ta'limning xalqaro standart tasniflagichining 4-darajasiga mos keluvchi, kasblarning murakkablik darajasidan kelib chiqib, 2 yilgacha bo'lgan muddatlar davomida o'qitishga mo'ljallangan ta'lim dasturlari asosida o'rta professional ta'lim mutaxassislari tayyorlanadi.

Vazirliklar, idoralar va tashkilotlar tasarrufida faoliyat ko'rsatadigan va shu sohadagi aniq ish o'rni uchun mutaxassislar tayyorlaydigan ushbu kollejlarga maktablarning 11-sinf bitiruvchilari qabul qilinadi.

Kollejlarda Germaniya tajribasida yaxshi samara bergan "dual" ta'lim prinsiplari joriy etiladi: o'quvchilar haftaning ma'lum kunlarida kollejda nazariy bilim oladi, boshqa kunlari korxonaning o'zida biriktirilgan usta rahbarligida to'g'ridan-to'g'ri kelajakda ishlaydigan ish o'rnida amaliyot o'taydi.

3-toifa — texnikumlarda ta'limning xalqaro standart tasniflagichining 5-darajasiga mos keluvchi, bakalavriat ta'lim yo'nalishlari bilan integratsiyalashgan, kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllarida kamida 2 yil muddatga mo'ljallangan ta'lim dasturlari asosida 11-sinfni tugatgan yoshlar o'qitiladi.

2 yillik tahsildan so'ng bitiruvchilar oliy ta'lim muassasasida o'qigan kasbi bo'yicha suhbat asosida o'qishga qabul qilinishi mumkin.

Ikkinchidan, kadrlar malakasini xalqaro mehnat bozori talablariga moslashtirish maqsadida milliy malaka tizimi ishlab chiqildi. O'zbekistonda ilk bor Milliy kvalifikatsiya ramkasi, tarmoq kvalifikatsiya ramkalari, kasb va mutaxassisliklar bo'yicha professional standartlar hamda tabaqalashtirilgan ta'lim standartlari va dasturlari tasdiqlanib, joriy etilmoqda.

Uchinchidan, o'qitish muddatlari o'zgardi. Xususan, ilgari 3 yillik bir xil qolipdagi standartdan to'liq voz kechildi. Mutaxassisliklarning murakkablik darajasidan kelib chiqib, tabaqalashtirilgan o'qitish muddatlari joriy qilindi. Qo'shimcha ravishda professional ta'lim muassasalarini tugatgan yoshlarimizga kelgusida oliy ta'limda o'qishini davom ettirish va butun umr davomida o'z malakasini oshirib borish imkoniyati berildi.

To'rtinchidan, ta'lim dasturlari va shakllari o'zgardi. Endi ta'limning xalqaro standart tasniflagichi (MSKO) darajalari bilan uyg'unlashgan va mehnat bozori talablari asosida moslashuvchan kadrlar tayyorlash yangi professional ta'lim dasturlari asosida joriy etiladi.

Kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shaklida 2 yilgacha muddatda o'qitish tizimi joriy etiladi. Misol uchun, oliy ta'limning bakalavriat ta'lim yo'nalishlari bilan integratsiyalashgan xalqaro "Associate degree" darajasida mutaxassislar tayyorlash bo'yicha kamida 2 yil muddatga mo'ljallangan ta'lim dasturlari amaliyotga joriy etiladi.

Ta'lim dasturlari yakunlari bo'yicha bitiruvchilarga razryad ko'rsatilgan sertifikat, guvohnoma va diplom beriladi.

Beshinchidan, ta'lim texnologiyalari o'zgaradi. Bunda, yuqorida ta'kidlaganimizdek, avvalo, Germaniya tajribasida yaxshi samara bergan "dual" ta'lim prinsiplari joriy qilinadi.

Professional ta'limning sifat va samaradorligini ta'minlash maqsadida o'quvchilar egallagan bilim, ko'nikma va malakalarini bevosita kundalik hayotida qo'llashga o'rgatadigan kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'lim dasturlari yaratildi va yangi o'quv yilidan tadbqiq etish boshlanadi.

Oltinchidan, 2020/2021 o'quv yilidan boshlab, kollejlarda va texnikumlar mehnat bozorining xususiyatlari, ish beruvchilarning texnologik jarayonlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonida foydalaniladigan fan (modul) va amaliyot dasturlarini ish beruvchilar bilan birga mustaqil ishlab chiqadi hamda amaliyotga joriy etadi. Bu degani, endi o'rta bo'g'in mutaxassislari oldindan aniq ish o'rniga ish beruvchi qo'ygan malaka talablari asosida tayyorlanadi va kelgusida o'sha ish o'rniga borib joylashadi. Shuningdek, O'zbekistonda ilk marta joriy o'quv yilidan boshlab, professional ta'lim muassasalarida tadbirkorlikka yo'naltirilgan o'quv rejalari tajriba sinov-tariqasida joriy etiladi.

Yettinchidan, davlatimiz rahbarining "Innovatsiya bo'lmas ekan, hech bir sohada raqobat, rivojlanish bo'lmaydi", degan so'zlaridan kelib chiqib, Kasb-hunar ta'limi tizimini

innovatsion rivojlantirish, pedagog kadrlarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash institutida innovatsion muhit, yangi makon yaratildi.

Malaka oshirishning yangi 18 ta moduli joriy qilindi. Pedagogika prinsiplaridan androgogika prinsiplariga o'tiladi.

Malaka oshirishga kelgan tinglovchilar uchun ta'limni innovatsion rivojlantirishga doir 17 ta taqdimot tayyorlanib, taqdim etildi. 200 dan ortiq vizuallashtirilgan va raqamlashtirilgan yangi elektron ta'lim resurlari bazasi yaratildi.

Bu muhitda o'qish, anglash, tafakkur qilish, bunyod etish, yangi g'oyalar, kreativlik, tashabbuskorlikka rag'bat uyg'otish uchun zarur shart-sharoitlar mavjud.

Sakkizinchidan, ta'lim tizimini jahon andozalariga to'liq moslashtirish, ishchi kasblarning nufuzi va jozibadorligini oshirish maqsadida O'zbekiston "WorldSkills" xalqaro harakatiga qo'shildi va ushbu tashkilotga a'zo bo'ldi.

Ayni paytda "WorldSkills" O'zbekiston assotsiatsiyasi faoliyatini yanada rivojlantirish choralari ko'rilmoqda.

Bu tashkilot bilan hamkorlik yoshlarimizda zamonaviy kasbiy ko'nikma va malakalarini rivojlantirish hamda xalqaro mehnat bozorida tengdoshlari bilan barobar raqobat qilishlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Yana bir jiddiy o'zgarish. Bugun butun dunyoda XXI asr kompetensiyalari sifatida talqin etilayotgan "yumshoq" (soft) kompetensiyalarni shakllantirishga alohida urg'u beriladi.

Bu borada bir qator nufuzli xorijiy tadqiqot markazlari, jumladan, Butunjahon iqtisodiyot forumi tomonidan taqdim etilgan 2020 yil uchun eng muhim 10 ta kompetensiya, Yevropa uchun ustuvor tayanch kompetensiyalar, Yevropa standartlari doirasidagi Dublin deskriptorlari, Rossiya uchun ustuvor tayanch kompetensiyalar chuqur tahlil qilingan holda milliy mentalitetimizga xos va mos kompetensiyaviy yondashuv joriy etiladi.